

Vol van verwachting

10 december 2023

voorbereid door Leo van Driel en Bert Dijkman

Welkom

Lied: Voor het licht

Inleiding

Vol van verwachting is het thema van deze viering. Dat herinnert jullie direct aan het lied in de map Vol van verwachting. De eerste regel is Vol van verwachting zijn wij gekomen om weer te weten waartoe wij bestaan.

Maar dat lijkt me vandaag wat hoog gegrepen. Dat kan ik jullie niet vertellen.

Huub Oosterhuis schrijft in : De dag die komt, (uitgave 1988, pag 26 eerste alinea)

De verwachting van het koninkrijk van God, een samenleving van gerechtigheid en vrede waaraan grens noch einde zal zijn; en hoe dat koninkrijk nabij komt,- (doorbreekt in de beweging rond Johannes de Doper en in het 'optreden' en de prediking van Jezus; hoe het vanaf Jezus' geboorte begint te 'geschieden' en in hem, eerstgeborene, gestalte krijgt, 'licht dat de volkeren verlicht' en dat in hem vervuld wordt, wat de God van Israël bij monde van zijn profeten voorgezegd had, dat Hij ons bevrijden zou)- dát verhaal wordt van oudsher gevierd in de liturgie van Advent en Kersttijd.

Daar wil ik vandaag op ingaan: hebben wij die verwachting nog? Zien we die toekomstige samenleving van recht en vrede nog nabij komen? Of is die verwachting in onze dagen verloren gegaan?

Aan deze vraag gaat iets vooraf. Als de toekomst gelijk is aan het verleden en het heden, is er geen ontwikkeling. De verwachting van een toekomst, die anders is dan gisteren en vandaag, die verwachting kan er alleen maar zijn als er in de tijd een ontwikkeling wordt waargenomen. Het Bijbelse verhaal wijst voortdurend op ontwikkeling. De schepping is een ontwikkelingsverhaal. En daarna bevatten Genesis en Exodus verhalen over allerlei aspecten van ontwikkeling: de mythologische geschiedenissen van de aarde na Adam, Noach en de zondvloed, de aartsvaders en het begin van het volk Israël, Mozes en de uittocht en de Thora, de vestiging in het beloofde land en zo gaat het maar door met ontwikkelingen, de hele Bijbel door. Hoe rotsvast soms het geloof dat het voor eeuwig zo zal blijven, blijft toch de wet van de ontwikkeling gelden. Altijd weer is er een nieuwe toekomst in zicht. Ook de verhalen van Jezus en wat daar op volgt zijn ontwikkelingen en de Bijbel eindigt met een groot ontwikkelingsvisioen, Openbaringen.

Als we na willen denken over de toekomst, over verwachtingen, dan is daarmee de vraag ook te stellen als: In welke ontwikkelingen zitten we? Hoe staan we in die ontwikkelingen, zijn we rem of motoronderdeel? Waar brengen deze ontwikkelingen ons naar toe?

Lied: Vol van verwachting

Lezing: Matt. 3: 1-9

Lezing: Psalm 57 vrij

Lied: Geef een weg

Overweging

Er gaapt een kloof tussen de gezichtspunten zoals die in de Bijbel worden beschreven en de natuurwetenschappen die wij op school moeten leren. Die schoolkennis is gebaseerd op de natuurwetenschappelijke theorie van meetbare resultaten uit herhaalbaar onderzoek dat aan de ons omringende wereld wordt uitgevoerd. Ik duid het niet met wetenschappelijke precisie aan, maar ik hoop dat jullie de karakteristiek herkennen. Wetenschappelijk gangbaar is het wereldbeeld van de oerknal en het uitdijende heelal waarin sterrenstelsels ontstaan en vergaan. En wij zitten op een planeetje in een zonnestelsel en daar is door bijzondere omstandigheden leven ontstaan. Leven dat zich ontwikkelt heeft tot steeds complexere levensvormen door verschillende omstandigheden. En dat leven heeft na planten, en dieren, ook de mens als een bijzondere vorm van het dierlijk leven voortgebracht. Mensen zijn denkende, voelende en willende levensvormen, die zich mentale beelden vormen van verleden, heden en toekomst. En nu is de mensheid op aarde zo bepalend geworden dat de mensheid de biodiversiteit van de planeet ernstig vermindert. En zoveel verbrandingsgassen door het gebruik van fossiele brandstoffen uitstoot dat het klimaat waarin al dat leven zich kon ontwikkelen, een zeer snelle en krachtige verandering laat ondergaan.

Wat valt er te zeggen over wat wij verwachten?

Gaat de ontwikkeling door naar een planeet waar de levensomstandigheden die we in onze jeugd hebben meegemaakt niet meer terug zullen komen en de mensheid door de omstandigheden die ze zelf heeft veroorzaakt tot een veel kleinere mensheid zal krimpen? Dat hebben we voor ogen. Een deel van de mensheid haalt de schouders erover op en zegt dat het spookverhalen zijn. Een deel van de mensheid kan er nauwelijks invloed op uitoefenen. Een deel laat zich sussen en wacht af wat er van wordt. En een deel van de mensheid streeft naar veranderingen, die de opwarming kunnen keren en de biodiversiteit kunnen herstellen. Wat valt er dan te verwachten?

De Bijbel heeft op de ontwikkeling van mens en aarde een andere kijk dan de wetenschap. Het rekent met andere krachten die de ontwikkeling vormgeven. Er zijn goddelijke krachten werkzaam op aarde. Die vormen de aarde zo dat het een woonplaats kan vormen voor planten en dieren en mensen en andere levensvormen, in een geweldige diversiteit. Daarin zijn al die levensvormen op elkaar afgestemd. Ze dienen elkaar tot voedsel, ze dienen elkaar tot hulp en steun in hun voortbestaan. Het is één grote levensgemeenschap. De mens maakt daar deel van uit.

De mens is daarin de levensvorm, die de langste kindertijd heeft. De mens heeft bijna levenslang zorg nodig van zijn ouders en de mensengemeenschap. De mens heeft zelf een levenslange ontwikkelingsweg in zijn denken af te leggen. Een mens moet een leven lang leren. De mens heeft taal en denkvermogens die de dieren niet in dezelfde mate hebben. Maar die vermogens zijn nog onvolmaakt. Juist op deze gebieden moeten mensen zich levenslang verder ontwikkelen. De Bijbel vertelt over allerlei mensen die dat leren willen verzorgen, voedsel willen geven. Mozes, de profeten en priesters, de richters en koningen. Met goede voorbeelden en voorbeelden om niet na te volgen. Naast de rechtvaardige mens, zijn ploert en schender mensen van vlees en bloed. Wij worden aangemoedigd als rechtvaardigen te leven en ploert en schender niet tot voorbeeld te nemen. En niet alleen de Bijbel roept de mensheid daartoe op. Ook het boeddhisme. Boeddha leerde zijn leerlingen over de menselijke ontwikkelingsweg, hij wees op de juiste weg langs inzichten en het achtvoudige pad om een beter mens te worden.

De natuurwetenschappen en de Bijbel hebben dus heel andere invalshoeken. Die hoeven niet met elkaar in tegenspraak te zijn, maar zijn dat deels ook wel. De wetenschappen hebben zich vanaf de renaissance zich zo ontwikkeld dat de uiterlijke natuur aan haar verschijnselen is onderzocht. De dode natuur werd als eerste onderzocht. Natuurkunde, wiskunde, astronomie, geologie, chemie. En na de successen van wetenschappers werd de natuurwetenschappelijke methode op alle wetenschappelijke terreinen zoals de biologie, de geschiedenis, de geneeskunde, de taalkunde, de theologie, de economie en de antropologie zo goed mogelijk toegepast. Maar met die blik naar buiten werd de mens als zich ontwikkelende levensvorm niet goed begrepen. En nu de uitstoot van broeikasgassen het klimaat ernstig verstoord, moeten we ons afvragen of onze wetenschappen ons niet een verkeerde bril op de neus hebben gezet. We denken dat de mens een dier is. Maar de mens heeft een andere innerlijke, morele ontwikkeling nodig. Een ontwikkeling die de mensheid leert inzien dat wij niet alleen de mensen, maar alle levensvormen moeten verzorgen, de juiste levensomstandigheden moeten bieden. Dat natuurlijke gezondheid van de bodem, de lucht, het water, doelstellingen voor herstel moeten zijn. Het gebruik van fossiele brandstoffen moet zo spoedig mogelijk afgebouwd, evenals de uitbuiting van arbeidskrachten, de uitputting van de bodem door kunstmest en te veel dierlijke mest. De groei van de economie moet worden verbonden met het produceren van gezond voedsel en het verminderen van verslavingen en de productie van milieuvervuilende stoffen.

We staan op een belangrijk punt in de ontwikkeling van de mensheid. We moeten onze eigen ontwikkeling of gebrek aan ontwikkeling onder ogen zien en inzien dat we onszelf moeten ontwikkelen om de omslag te gaan maken die nodig is. Anders blijven we ons vergapen aan blinkende etalages, die ons verleiden niet te doen wat dringend nodig is. Dan kunnen we ook blijven geloven in een samenleving waar mensen naar elkaar omzien, en waar recht en vrede de kernwoorden zijn.

Lied: Uit vuur en ijzer

Gebeden

Lied: Sacrament van hoop

Breken en delen

Lied: Onze Vader verborgen

Reactie

Zegen

Lied: Woord dat ruimte schept